

Asia: VN/5303/2025

Lausuntopyyntö; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisin hallinnosta annetun lain, Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain ja poliisilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi poliisin hallinnosta annetun lain, Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain ja poliisilain muuttamisesta

Yleistä

Poliisihallituksesta sekä Poliisihallituksen alaisesta Poliisiammattikorkeakoulusta on edustus Poliisin reservin perustamiseksi asetetussa työryhmässä, jonka toimikausi on 1.5.2025 - 31.1.2026. Poliisihallitus on näin ollen kattavasti osallistunut lausuttavana olevan hallituksen esitysluonnoksen valmisteluun.

Tätä lausuntoa varten Poliisihallitus on saanut näkemyksen jokaisesta yhdestätoista poliisilaitoksesta sekä Keskusrikospoliisista. Näin ollen lausunto on tulkittavissa koko poliisihallinnon lausunnoksi. Poliisihallitus ja koko poliisihallinto pitää poliisin reserviä poliisin, turvallisuusviranomaisten ja koko yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeänä asiana

Perustuslain näkökulmasta

Poliisihallitus korostaa, että poliisin reservi on osa poliisia eli valtion viranomaisorganisaatiota, samoin kuten Puolustusvoimien reserviläisten osalta on todettu perustuslakivaliokunnan lausunnossa 36/2024 vp. Poliisin reserviin kuuluvan henkilön käyttämisessä ei ole kysymys esimerkiksi Suomen perustuslain 124 §:n tarkoittamasta järjestelystä, jonka nojalla julkinen hallintotehtävä annettaisiin muulle kuin viranomaiselle.

Perustuslakivaliokunta on, käsitellessään hallituksen esitystä laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa, ottanut lausunnossaan 36/2024 vp kantaa Puolustusvoimien reserviläisen tehtäviin ja toimivaltuuksiin. Perustuslakivaliokunta on todennut, että sääntelyssä on kyse viranomaiselle osoitettujen toimivaltuuksien käytön järjestämisestä Puolustusvoimien sisällä, ja että reserviläiset ovat kiinteä, pysyväisluonteinen ja olennainen osa Puolustusvoimien organisaatiota.

Siinä missä Puolustusvoimien reserviläiset ovat saaneet sotilaskoulutuksen (varusmies koulutus), myös poliisin reserviläiset HE luonnoksen mukaan ovat saaneet, tai vaihtoehtoisesti suorittavat, poliisikoulutusta. Näin ollen poliisin reservissä olisi vähintään vastaavalla tavalla kysymys kiinteästä sekä pysyväisluonteisesta, erikseen käyttöön otettavasta poliisiorganisaation osasta.

Poliisin varautumisesta

Poliisi on Suomen sisäisen turvallisuuden päävastuuviranomainen. Puolustusvoimat on taas Suomen ulkoisen turvallisuuden päävastuuviranomainen. Puolustusvoimat ja myös Rajavartiolaitos ovat organisatorisesti varautuneet reservillä. Poliisi ei ole vastaavalla tavalla varautunut. Kun huomioidaan haastava maailmanpoliittinen tilanne, myös poliisin on varauduttava vahvistamalla kriisinkestävyyttään reservillä. Tämä on toteutettavissa ainoastaan lainsäädäntömuutoksin. Poliisin reservin perustaminen poliisiopiskelijoista, poliisikoulutuksen saaneista ja eläköityneistä poliiseista on ainoa realistinen poliisin varautumismuoto. Kyseinen varautumismuoto on osaltaan linjassa esimerkiksi Rajavartio laitoksen ns. evp-reservin kanssa.

Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan reservin kustannukset jakautuvat järjestelmän perustamiskuluihin, vuosittaisiin ylläpitokuluihin sekä reservin käyttökuluihin.

Reservin perustamis- ja ylläpitokulut katetaan poliisin olemassa olevista valtion talouden kehyspäästösten ja valtion talousarvion mukaisista määrärahoista. Mikäli poliisin reservi otetaan käyttöön, määräraharesursoinnista päätetään normaalin tapaan osana talousarvio- ja JTS-päätöksentekoa. Samanlainen rahoitusjärjestely on voimassa Rajavartiolaitoksen reservin osalta.

Poliisin reservin perustaminen ei aiheuta poliisille merkittäviä lisäkuluja.

Poliisin reservin perustamiskulut voidaan luokitella seuraavasti: 1) reservin perustaminen ja hallinnointi, 2) koulutus, 3) varustus. Poliisin reservin käyttökulut voidaan luokitella seuraavasti: 1) palkkakustannukset, 2) reservin käyttöönottamiskulut.

Esitysluonnoksessa kululajeittain esitetyt arviot ovat kattavat, ja Poliisihallitus on ollut niitä mukana arvioimassa.

Poliisihallitus arvioi esitettävän poliisin reservin kustannustehokkaaksi varautumisen malliksi.

Vakavan häiriötilanteen määritelmästä

Koska poliisin reserviä käytettäisiin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, on tärkeää määritellä, milloin kyseessä on vakava häiriötilanne. On selvää, että aukottomasti vakavaa häiriötilannetta ei pysty etupainotteisesti määrittelemään. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan hallituksen esitysluonnoksessa esitetyt esimerkit ovat hyviä esimerkkejä tilanteista, jotka ovat tulkittavissa vakavaksi häiriötilanteeksi.

Päätös poliisin reservin käyttöön ottamisesta

Poliisihallitus pitää tärkeänä sitä, että päätöksen reservin käyttöönotosta tekee sisäministeri, ja nimenomaisesti poliisiylijohtajan esityksestä. Sisäministeri vastaa poliittisella tasolla Suomen sisäisestä turvallisuudesta. Mikäli asia olisi esimerkiksi valtioneuvoston päätösvallassa, päätös ja sitä kautta poliisin reservin käyttöönotto olisi mekanismina hitaampi. Sisäministeriö omaa suoran keskusteluyhteyden poliisiylijohtajan kanssa.

Hallituksen esitysluonnoksessa olevan säännöksen selkeyttämiseksi Poliisihallitus ehdottaa, että sisäministeri tekee päätöksen reservin käyttöönotosta ja käytön päättämisestä.

Poliisin reservin tehtävistä

Poliisin reservin osalta on huomionarvoista, että poliisin reservitehtäviin varattu henkilöstö ei välttämättä ja ainakaan kaikilta osin sovellu osaamisensa ja kokemuksensa perusteella suoraan häiriötilanteissa tehtävään operatiiviseen kenttätöyöhön. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi suuri ja pitkäkestoinen mellakka. Tällöin reservihenkilöstön työpanosta tulee voida poliisiyksikkökohtaisesti suunnata sellaisiin tehtäviin, joista voidaan vapauttaa poliisiyksikön vakinaista henkilöstöä häiriötilanteiden operatiivisiin tehtäviin.

Eläköityneet poliisimiehet

Poliisihallitus katsoo tarkoituksenmukaiseksi, että reservipoliisiksi rekrytoitaisiin poliisilaitoksen soveltuvuusarvioinnin perusteella lähiaikoina eläkkeelle jääviä ja enintään joitain vuosia eläkkeellä olevia entisiä poliiseja. Tällöin poliisin reservin eläkeläisillä on vielä ajanmukaiset poliisityön tiedot ja taidot sekä riittävä fyysinen ja psyykkinen kunto.

Vaikutukset poliisin resursseihin

Poliisihallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että reservipoliisien varustelun varmistamiseksi poliisilaitoksille perustettaisiin yhdenmukaisesti hallinnoidut reservipoliisien varuste- ja välinevarastot.

Luonnoksessa on esitetty 0,5-3 HTV:n valtakunnallista resurssilisäystä reservitehtäviin kouluttamisen osalta. Arvio on hyvä, mutta sen oikeellisuutta on vaikea arvioida luonnoksessa esitettyjen tietojen pohjalta tietämättä reservin absoluuttista kokoa, sijoittumista sekä sitä, kuinka montaa henkilöä kouluttamisvelvoite koskisi. Oletettavaa kuitenkin on, että reserviin ilmoittautuisi suurista poliisiyksiköistä eläköityneitä henkilöitä ja kouluttamisen ohella heidän varustaminen sekä varusteiden säilytysratkaisujen järjestäminen vaatisi taloudellisia ja henkilöllisiä panostuksia ainakin reservin perustamisen yhteydessä.

Työnantajan lakisääteisestä velvoitteesta

Työnantajan lakisääteisten velvoitteiden mukaisesti tulee reserviin kuuluvien henkilöiden vakuutusturva varmistaa sekä reservin käyttötilanteissa (normaali määräaikainen virkasuhde) kuin myös reservin käyttötilanteiden ulkopuolisen reservin ylläpidon ja koulutusten osallistumisajan osalta. Vakuutusturvan kustannusvaikutukset tulee myös tarkentaa hallituksen esitykseen.

Vakinainen virka -määritelmä

Hallituksen esityksessä on useassa kohdassa kirjauksia, joissa viitataan toimivaltuuksien käyttöön vakinaisessa virassa olevan poliisin välittömässä valvonnassa ja reaaliaikaisella johdolla. Kirjaus vakinaisessa virassa poissulkee esimerkiksi määräaikaiseen virka suhteeseen sekä virkaan määräajaksi nimitetyt henkilöt reservin käyttötilanteissa. Virkaan määräajaksi nimitettyjä henkilöitä

ovat esimerkiksi poliisipäälliköt. Ehdotamme sanaparin vakinaisessa virassa muuttamista virkaan tai määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn poliisimiehen välittömässä valvonnassa.

Nimitysperusteista

Hallituksen esityksen sivulla 12 ja 15 on kirjattu, että poliisin reservissä toimiva henkilö nimitetään poliisin määräaikaiseen virkasuhteeseen henkilön koulutuksen, aiemman poliisiviran tason ja reservitehtävien luonteen perusteella. Poliisihallitus korostaa, että kyseessä on näiden kaikkien kuvattujen elementtien kokonaisharkinta.

Virkaehtosopimuksesta

Sivulla 15 on kirjaus poliisitoimen tarkentavasta virkaehtosopimuksesta. Tämä kohta tulee korjata muotoon Poliisitoimen palkkausjärjestelmästä tehty tarkentava virkaehtosopimus.

Voimaan saattaminen

Poliisihallitus katsoo, että poliisin reservin osalta laki voitaisiin saattaa voimaan vasta 1.1.2027, jotta tarvittavat valmistelut, rekisterit ym. ehditään saada tehtyä ennen lain voimaan tuloa.
Poliisiammattikorkeakoulun tutkintouudistuksesta

Poliisihallitus kannattaa Poliisiammattikorkeakoulusta annettuun lakiin ehdotettavia muutoksia.

Tekniset korjausehdotukset

Ehdotetun 3 momentin mukaan ”poliisin reserviin nimitettävän henkilön on oltava suorittanut poliisilain voimakeinoista ja kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun sisäministeriön asetuksen (245/2015) mukainen voimankäyttövälineiden ja käytön edellytyksenä oleva koulutus”. Tekstissä oleva poliisilain ehdotetaan muutettavan muotoon poliisin.

Ehdotetun 1 momentin ehdotuksen mukaan poliisin reserviin nimitetty henkilö käyttää poliisin toimivaltuuksia. Tämä tulisi muuttaa muotoon poliisin reserviin nimitetty henkilö voi käyttää poliisin toimivaltuuksia tai hänellä on oikeus käyttää poliisin toimivaltuuksia.

Ehdotetun 2 momentissa tulisi huomioida 70 senttimetrin patukan lisäksi myös teleskooppipatukka. Esimerkiksi LA 22/2025 vp lakialoitteessa ehdotettiin eduskunnan turvahenkilöille tällaista välinesäännöstä: Turvahenkilön voimankäyttövälineitä ovat ampuma-ase lain (1/1998) 11 §:ssä tarkoitettu kaasusumutin sekä käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka, teleskooppipatukka, paineilmatoiminen projektiililaukaisin ja etälamautin. Turvahenkilön tulee kantaa voimankäyttövälineitä mahdollisimman huomaamattomasti. Turvautuessaan voimakeinoihin turvahenkilö saa käyttää vain niitä voimankäyttövälineitä, joiden käyttöön hän on saanut välinekohtaisen koulutuksen. Poliisin osalta vastaavat oikeudet ehdotetaan kirjattavaksi näin: Poliisin reserviin nimitetyn henkilön oikeudesta voimakeinojen käyttöön säädetään poliisilain 2 luvun 17–20 §:ssä. Poliisin reserviin nimitetylle henkilölle sallitut voimankäyttövälineet ovat ampuma-ase lain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettu ampuma-ase ja mainitun lain 11 §:ssä tarkoitettu kaasusumutin, käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka ja teleskooppipatukka.

Hallituksen esitysluonnoksen liitteenä olevat asetusehdotukset

Poliisihallitus pitää liitteenä olevia asetusehdotuksia kannatettavina.

Weckström Visa

Poliisihallitus - Lausunnon esittelijä/vastuuhenkilö: Poliisilakimies Visa

Weckström puolesta yksikön sihteerin Johanna Rötkin